

Twierdza Kraków doceniona w raporcie ICOMOS Polska

2023-02-23

Specjaliści i znawcy architektury militarnej z ICOMOS Polska przekazali 17 lutego prezydentowi Jackowi Majchrowskiemu raport z wizyty badawczej w obiektach Twierdzy Kraków. Wynika z niego, że działania prowadzone przez miasto wokół rewitalizacji zabytkowych fortyfikacji zasługują na uznanie. Obecnie to przykład najbardziej zorganizowanej systemowej ochrony twierdzy fortowej w Polsce.

Przedstawiciele Komisji Architektury Militarnej Polskiego Komitetu Narodowego Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków ICOMOS Polska opracowali raport z wizyty studialnej w obiektach wchodzących w skład Twierdzy Kraków. Wizyta odbyła się w październiku 2022 r. W świetle przeprowadzonych badań, komisja uznała za w pełni uprawnione stwierdzenie, zgodnie z którym: „uwzględniając wielkie osiągnięcia Twierdzy Przemysł (zaś w kategorii starszych fortec – Twierdzy Srebrna Góra i Twierdzy Zamość), w ocenie Komisji obecnie to Kraków posiada najbardziej kompleksowo zorganizowaną systemową ochronę i rewaloryzację historycznych fortyfikacji wielkiej twierdzy fortowej w Polsce.”

Zapoznaj się z treścią raportu [tutaj](#).

Ochrona, rewitalizacja i promocja dawnych fortyfikacji

W raporcie podkreślono pozytywną ocenę działań Zarządu Budynków Komunalnych w Krakowie związanych z zagospodarowaniem fortyfikacji, prowadzeniem rewaloryzacji, konserwacji i remontów opuszczonych obiektów. Celem tych prac jest przystosowanie dawnych fortów do potrzeb przyszłych użytkowników, którzy – z myślą o mieszkańcach i turystach – prowadzą działalność społeczno-kulturalną.

Uznano również, że Kraków zainicjował i prowadzi proces zintegrowanego zarządzania obiektami, pozostającymi w jego zasobach, oraz jest dobrym przykładem oddziałującym na inne podmioty, które zarządzają budynkami dawnej twierdzy.

W ocenie komisji, dużym atutem wspierającym skuteczność działań jest dobra promocja oraz informacja o kierunkach i postępie prac, której przykładem jest I edycja Dni Twierdzy Kraków (10–18 września 2022 r.). Wydarzenie odbyło się w ramach kolejnej odsłony Europejskich Dni Dziedzictwa pn. „Połączeni dziedzictwem”.

Zdaniem komisji wskazane jest kontynuowanie starań – wraz z władzami gmin fortecznych Twierdzy Przemysł i zadeklarowanymi już potencjalnymi partnerami takich działań z Czech, Słowacji, Chorwacji, Włoch, Węgier – **o transgeniczny wpis** wybranych zespołów fortyfikacyjnych dawnej monarchii habsburskiej **na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO**.

Wizyty badawcze, czyli jak powstawał raport

Najwybitniejsi w kraju znawcy architektury militarnej po raz pierwszy odwiedzili obiekty Twierdzy Kraków w 2018 r. Wówczas część prac rewitalizacyjnych była na etapie przygotowawczym lub w początkowej fazie inwestycyjnej. Po tej wizycie komisja oceniła działania Krakowa na rzecz wykorzystania wartości wielkiego zespołu zabytkowego dawnej twierdzy za właściwe. Podkreślono jednocześnie, że miasto stoi w awangardzie w kwestii

prowadzonych działań, które są dodatkowo utrudnione ze względu na liczbę, rozproszenie obiektów i ich usytuowanie. Bardzo dobrze oceniono m.in. prace przy fortach Borek i Jugowice, stawiając je za wzór dla innych miast.

W październiku 2022 r. członkowie komisji ponownie odwiedzili obiekty Twierdzy Kraków, zapoznając się z efektami m.in. dwóch zakończonych inwestycji, tj. rewitalizacji fortu Jugowice vel Łapianka, w którym działa Muzeum i Centrum Ruchu Harcerskiego, oraz remontu i adaptacji do funkcji kulturalnych fortu Borek. Inwestycja pozwoliła na zachowanie i utwalenie zabytkowej substancji fortu, z udostępnieniem do zwiedzania jego najciekawszych elementów (część obiektu pełni funkcję ścieżki historyczno-edukacyjnej). Prowadzone tam działania umożliwiły także nadanie fortowi funkcji kulturalnej. Obecnie prężnie działają tam dwie miejskie instytucje kultury: Centrum Kultury Podgórze i Biblioteka Polskiej Piosenki. Dzięki temu przestrzeń została zaadaptowana i cieszy się dużą popularnością szczególnie wśród lokalnej społeczności.

Komisja zapoznała się również z zaawansowanym procesem rewitalizacji części terenu fortu Kościuszko. Celem realizowanego tam projektu jest zrewitalizowanie obszaru po zniszczonych (po II wojnie światowej) bastionach I-III. Obiekt ma pełnić funkcję terenów rekreacyjno-wypoczynkowych o charakterze parkowym. Zapoznano się także z efektami prac rewitalizacyjnych, które objęły 3 mniejsze obiekty znajdujące się w sąsiedztwie fortu Kościuszko, tj. zespół obiektów flankujących 3a i 3b przy ul. Małeckiego i Hofmana oraz ostróg bramny bramy Bielany przy ul. Księcia Józefa. Ponadto komisja oceniała prace rewitalizacyjne prowadzone teraz w fortach Mistrzejowice i Krzesławice.

Na trasie wizyty znalazły się również obiekty, które pozostają w utrzymaniu podmiotów spoza struktur miasta, tj. fort Sidzina dzierżawiony przez Fundację „Pełna Życia”, fort Skotniki użytkowany przez Uniwersytet Pedagogiczny oraz bastion III „Kleparz” pozostający we władaniu Fundacji „Polish Heritage”.

Przedmiotem wizytacji był jeszcze fort św. Benedykt. Po zapoznaniu się z przebiegiem pierwszego etapu rewitalizacji (remont przedbramia wraz z mostem oraz portalem i bramą główną do fortu) i wynikami konsultacji społecznych wraz z założeniami Programu funkcjonalno-użytkowego, komisja podkreśliła pozytywną rolę Krakowa jako „zarządcy, inwestora i mecenasa w stosunku do jednego z najcenniejszych w kraju, ikonicznych zabytków fortyfikacji – fortu nr 31 „św. Benedykt”.

Forty z nagrodami

Warto dodać, że działania miasta w zakresie rewitalizacji obiektów Twierdzy Kraków znalazły uznanie w konkursie Polskiego Związku Inżynierów i Techników Budownictwa „Budowa Roku 2021”. Doceniono zrealizowaną przez ZBK rewitalizację fortu Jugowice i utworzenie tam nowoczesnej placówki Muzeum i Centrum Ruchu Harcerskiego w Krakowie przy ul. Fortecznej 28. Inwestycja otrzymała nagrodę I stopnia. Co więcej, fort uzyskał też wyróżnienie w ogólnopolskim konkursie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Generalnego Konserwatora Zabytków „Zabytek Zadbane” w kategorii rewaloryzacji przestrzeni kulturowej i krajobrazu.